

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันนี้คนไทยมีปัญหาทางด้านสุขภาพที่เกิดจากพฤติกรรมอันไม่ถูกต้อง ได้แก่ โรคหัวใจ และหลอดเลือด โรคความดันโลหิตสูง และโรคเบาหวานมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โรคเบาหวาน จากข้อมูลในสถิติสาธารณสุข พ.ศ.2544 พบอัตราป่วยของโรคเบาหวาน 257.59 ต่อแสนประชากร (กระทรวงสาธารณสุข, 2544) สาเหตุที่แท้จริงของโรคเบาหวานยังไม่ทราบแน่ชัด แต่ก็มีปัจจัยหลายอย่างที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งที่หาสาเหตุได้จากพันธุกรรม สิ่งแวดล้อมและสาเหตุอื่น เช่น พฤติกรรมการบริโภค การดำเนินชีวิตประจำวัน และภาวะอ้วน ผู้ป่วยโรคเบาหวานหากมีการดูแลตนเองไม่ถูกต้อง มักจะเกิดภาวะแทรกซ้อนและปัญหาสุขภาพที่ตามมา

จากรายงานขององค์การอนามัยโลก ในปี ค.ศ.1995 มีผู้ป่วยเบาหวานทั่วโลกจำนวน 135 ล้านคน (American Diabetes Association, 2000) ปี ค.ศ. 2001 มีผู้ป่วยเบาหวานทั่วโลกจำนวน 150 ล้านคน และถ้าไม่ได้รับการแก้ไขจำนวนผู้ป่วยอาจสูงขึ้นถึง 300 ล้านคนในปี ค.ศ.2025 (Sanjada [2001]online) การเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้ป่วยเบาหวานนี้พบได้ในทุกประเทศ โดยในประเทศที่กำลังพัฒนาจะมีจำนวนผู้ป่วยเพิ่มขึ้นมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเบาหวานชนิดไม่พึ่งอินซูลิน (กรมควบคุมโรค, กระทรวงสาธารณสุข, 2547)

สำหรับประเทศไทย กระทรวงสาธารณสุขได้ทำการสำรวจ ในปี พ.ศ. 2539, 2540 และ 2541 พบผู้ป่วยในที่เป็นโรคเบาหวานจากสถานบริการสาธารณสุขของกระทรวงสาธารณสุขทั่วประเทศ มีอัตราป่วยด้วยโรคเบาหวานเท่ากับ 127.5, 148.7 และ 175.7 ต่อแสนประชากร (กระทรวงสาธารณสุข, 2542) และจากการรวบรวมข้อมูลจำนวนผู้ป่วยด้วยโรคเบาหวานของสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุขและกลุ่มส่งเสริมสนับสนุนวิชาการ สำนักโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข เมื่อปี 2547 พบว่า จำนวนป่วยด้วยโรคเบาหวานทั่วประเทศ

ตั้งแต่ปี พ.ศ.2542 ถึง พ.ศ.2546 เท่ากับ 235.91, 236.81, 251.85, 311.91 และ 355.22 ต่อแสนประชากร (กรมควบคุมโรค, กระทรวงสาธารณสุข, 2547) ตามลำดับ

จังหวัดลำพูนข้อมูลประชากรในปี พ.ศ. 2547 มีประชากรรวมทั้งสิ้น 407,435 คนและจากข้อมูลโรคไม่ติดต่อ ปี พ.ศ.2547 ของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลำพูน พบว่า เป็นผู้ป่วยด้วยโรคเบาหวาน จำนวน 5,158 คน คิดเป็นร้อยละ 1.26 (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลำพูน, 2547) และในปีงบประมาณ 2545 มีผู้ป่วยเบาหวานมารับบริการรักษาที่โรงพยาบาลจังหวัดลำพูน จำนวน 2,584 คน (สถิติผู้ป่วยเบาหวาน โรงพยาบาลลำพูน, 2545) คลินิกผู้ป่วยเบาหวานจัดเป็นคลินิกเฉพาะโรคที่มีผู้รับบริการมากที่สุด เมื่อเทียบกับคลินิกเฉพาะโรคอื่นๆ จำนวนป่วยของผู้ป่วย จากรายงานผู้ป่วยนอก รายโรค (รง.505) พบว่า 20 อันดับแรกตามระบบรายงานแยกโรค (ICD-10) จำนวนผู้ป่วยเบาหวาน เท่ากับ 1,667 ราย คิดเป็นอัตราป่วยเท่ากับ 409.14 ต่อแสนประชากร

เมื่อปี พ.ศ. 2547 ได้มีการสำรวจผู้ป่วยเบาหวานจากประชากรทั้งหมดในตำบลเวียงของ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน จำนวน 5,660 คนพบเป็นผู้ป่วยเบาหวาน จำนวน 131 ราย คิดเป็นร้อยละ 2.31 (สถานีอนามัยเวียงของ, 2547)

ในปี พ.ศ.2542 ประเทศสหรัฐอเมริกาได้ทำการสำรวจการตายของประชากร พบว่าโรคเบาหวานเป็นสาเหตุการตายอันดับที่ 6 และมีผู้เสียชีวิตด้วยโรคนี้นับเป็นจำนวนมากกว่า 190,000 คน (Diabetes Surveillance Statistics, 1999) ทำให้เกิดความสูญเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลเป็นมูลค่าถึง 105 พันล้านเหรียญสหรัฐต่อปีโดยคิดเป็นร้อยละ 10-14 ของค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพทั้งหมดของประเทศ ในส่วนของประเทศไทยจากการสำรวจ ได้มีการสำรวจการตายของประชากรขึ้นระหว่างปี 2540-2542 พบว่าอัตราตายจากโรคเบาหวานเป็น 7.2, 7.4 และ 29.0 ต่อประชากรแสนคนตามลำดับ (กระทรวงสาธารณสุข, 2542) และจากการรวบรวมอัตราตายของผู้ป่วยเบาหวาน ปี พ.ศ. 2543 ถึง พ.ศ. 2547 เท่ากับ 12.2, 13.2, 11.8, 10.6 และ 12.3 ต่อแสนประชากร ตามลำดับ (กรมควบคุมโรค, กระทรวงสาธารณสุข, 2548) และจากการสรุปการตายของประชากรในจังหวัดลำพูน ปี2547 พบว่ามีผู้ป่วยตายจากโรคเบาหวาน เพศชาย 29 คน เพศหญิง 31 คน คิดเป็นอัตรา 14.72 ต่อแสนประชากร เป็นสาเหตุการตายอันดับที่ 5 ของการตายในจังหวัดลำพูน (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลำพูน, 2547)

การดูแลตนเองของผู้ป่วยเบาหวาน เช่น การควบคุมอาหารด้วยการบริโภคอาหารให้ถูกหลักโภชนาการในปริมาณที่พอเหมาะกับภาวะของร่างกาย การออกกำลังกาย การรักษาด้วยยาอย่างถูกต้องเหมาะสม และการมีสุขวิทยาส่วนบุคคลที่ถูกหลักอนามัย จะช่วยให้ระดับน้ำตาลในเลือดอยู่ในเกณฑ์ปกติ หรือใกล้เคียงปกติตลอดจนช่วยลดอาการแทรกซ้อนต่างๆ ได้ ทำให้คุณภาพชีวิตของผู้ป่วย

เบาหวานดีขึ้นและสามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้อย่างปกติสุข (กระทรวงสาธารณสุข, 2545) การดูแลตนเองจึงเป็นการปฏิบัติในกิจกรรมที่บุคคลริเริ่มขึ้นและกระทำเพื่อรักษาไว้ซึ่งชีวิต สุขภาพและสวัสดิภาพของตน การดูแลตนเองจึงเป็นการกระทำที่ตั้งใจและมีเป้าหมาย มีระเบียบเป็นขั้นตอน ทั้งในภาวะปกติและเมื่อเจ็บป่วย เนื่องจากแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกัน ทั้งในด้านสิ่งแวดล้อมและกรรมพันธุ์ ทำให้พฤติกรรมและระดับความต้องการในด้านต่างๆ รวมทั้งการดูแลตนเองของแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกันออกไป การดูแลตนเองที่จำเป็นเมื่อมีปัญหาทางด้านสุขภาพ (Health Deviation Self-Care Requisites) เป็นการดูแลตนเองที่เกิดเนื่องจากโครงสร้างหรือหน้าที่ของร่างกายผิดปกติ เช่นเกิดโรคหรือความเจ็บป่วย จากการวินิจฉัยของแพทย์ ซึ่งการดูแลรักษาและการป้องกันผลข้างเคียงจากการรักษา ซึ่งผู้ป่วยทุกคนจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับการดูแลตนเอง มีความสามารถปฏิบัติดูแลตนเองและสามารถซักถามปัญหาหรือข้อข้องใจในการปฏิบัติตน (Orem, 1991) ทั้งนี้การดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคเบาหวาน เกี่ยวข้องกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและแบบแผนการดำเนินชีวิต เพื่อให้สอดคล้องกับภาวะโรค อาจมีภาวะเครียดด้านจิตใจ ต้องการแรงสนับสนุนทางสังคมมาอุดหนุน ดังนั้น การดูแลตนเองของผู้ป่วยเบาหวานจึงเป็นการกระทำที่ตั้งใจและมีเป้าหมายเพื่อความผาสุกของชีวิต จากเหตุผลและปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้ศึกษาจึงต้องการศึกษาถึง ปัจจัยที่มีผลต่อการดูแลตนเองของผู้ป่วยเบาหวานในตำบลเวียงของ ที่รักษาด้วยยาปรับประถาน ของโรงพยาบาลลำพูนซึ่งได้รับการให้ความรู้การดูแลตนเองทุกครั้งเมื่อไปปรับการตรวจตามแพทย์นัด อันได้แก่ ปัจจัยด้านความรู้ในการดูแลตนเอง และปัจจัยด้านแรงสนับสนุนทางสังคม เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยดังกล่าวนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนปรับกลยุทธ์ในการให้บริการเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพของผู้ป่วยเบาหวาน และให้ความรู้ในการป้องกันภาวะแทรกซ้อนจากโรคเบาหวานที่อาจเกิดขึ้น โดยเน้นการดูแลตนเองที่ถูกต้องเหมาะสมสำหรับผู้ป่วยเบาหวานต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาการดูแลตนเองของผู้ป่วยเบาหวาน ตำบลเวียงของ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการดูแลตนเองของผู้ป่วยเบาหวาน ได้แก่ ปัจจัยด้านความรู้การดูแลตนเอง และปัจจัยด้านแรงสนับสนุนทางสังคม ในตำบลเวียงของ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
3. เพื่อศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัย ด้านความรู้ในการดูแลตนเองกับการดูแลตนเองของผู้ป่วยเบาหวาน

4. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านแรงสนับสนุนทางสังคมกับการดูแลตนเองของผู้ป่วยเบาหวาน

สมมติฐาน

1. ปัจจัยด้านความรู้การดูแลตนเองมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการดูแลตนเองของผู้ป่วยเบาหวาน ตำบลเวียงของ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
2. ปัจจัยด้านแรงสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการดูแลตนเองของผู้ป่วยเบาหวานตำบลเวียงของ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงพรรณนา หาความสัมพันธ์ (Descriptive correlation Study) ระหว่างความรู้ในการดูแลตนเองและแรงสนับสนุนทางสังคมกับการดูแลตนเองของผู้ป่วยเบาหวาน โดยศึกษาในผู้ป่วยเบาหวานชนิดไม่พึ่งอินซูลิน รักษาด้วยยารับประทานที่โรงพยาบาลลำพูน และอาศัยอยู่ในตำบลเวียงของ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน จำนวน 99 คน ในเดือนมิถุนายน 2549

นิยามศัพท์

ผู้ป่วยเบาหวาน หมายถึง ผู้ป่วยที่ได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์ว่าเป็นโรคเบาหวานชนิดไม่พึ่งอินซูลิน รับประทานด้วยยารับประทาน และได้รับการสอนการดูแลตนเองทุกครั้งเมื่อไปรับการตรวจรักษา ที่โรงพยาบาลลำพูน อาศัยอยู่ในตำบลเวียงของ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

การดูแลตนเองของผู้ป่วยเบาหวาน หมายถึง การปฏิบัติกิจกรรมเพื่อรักษาสุขภาพของผู้ป่วยเบาหวาน ในด้านการควบคุมอาหาร การใช้ยา การออกกำลังกาย และสุขวิทยาส่วนบุคคล

ปัจจัยด้านความรู้ในการดูแลตนเอง หมายถึง ความรู้เรื่องการดูแลตนเองใน ด้านอาหาร ด้านการใช้ยา ด้านการออกกำลังกาย ด้านสุขวิทยาส่วนบุคคล ที่ผู้ป่วยเบาหวานได้รับการสอน โดยพยาบาล โภชนากร เกษีษกร นักกายภาพบำบัด จากโรงพยาบาลลำพูน

ปัจจัยด้านแรงสนับสนุนทางสังคม หมายถึง การที่ผู้ป่วยเบาหวานได้รับความสนใจช่วยเหลือจากบุคคลในครอบครัว เครือญาติ เพื่อน เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ในด้านความรัก ความห่วงใย การดูแลเอาใจใส่ การให้ข้อมูลด้วยคำพูดหรือการแสดงออก การได้รับความรู้คำแนะนำ ช่วยเหลือด้านเงินสิ่งของ แรงงานเวลา

ปัจจัยที่มีผลต่อการดูแลตนเอง หมายถึง องค์ประกอบหรือตัวแปรที่สนับสนุน ส่งเสริมหรือขัดขวาง ผู้ป่วยเบาหวานในการดูแลตนเอง ประกอบด้วย ปัจจัยด้านความรู้ในการดูแลตนเองเมื่อรู้ว่าป่วยเป็นเบาหวานและปัจจัยด้านแรงสนับสนุนทางสังคมของผู้ป่วยเบาหวาน